

ENN SALUVEER

KODUMETSA KAJADES

Lühijutustus noortele.

PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FONDK41570

Kuruli mägi ei olnud küll väga kõrge, kuid sealt avanes kaunis vaade kogu ümbrusele. Kui vaatasid lõunasse, siis paistis kohe silma Kadrina kirik, Riistamäega. Sellest paremale jäid aga Kallukse mäed ja selle veerul asuv Kallukse küla. Öhtupoole vaadates võisid näha aga ainult metsa, suured Vohnja metsad ...

Miks seda mäge Kuruli mäeks kutsuti, seda meie ei tea. Küllap oli üheks põhjuseks see, et mitte kaugel tema jalast asus kuristik. Igall kevadel, kui lumi hakkas sulama, siis kõikjal vett külluses. Ja sellel kuristikul oli siis palju tööd. Ta neelas vett niipalju kui ta jõudis, ööl ja päeval. Ei ta jätnud ennem, kui viimne lombike tema ümbruses oli kadunud.

Ta nägi välja nagu suur ja sügav lehter, mis oli asetatud mullapinda. Juba eemalt märkasime suure-vee ajal kuidas tema keskel vesi vihaselt keerles...

Aga kuhu saatis ta siis selle vee? See küsimus huvitas meid juba õige varakult. Kui olime lapsed, siis oli see meil esimene mõistatav küsimus igall kevadel. Kui aga ise meile selgeks tegi, et see vesi sügaval maa all asuva ojakese kaudu Loobu jõkke voolab, siis tekkis meile kohe teine küsimus.

Aga kus ta siis maa alt välja tuleb? Egas meie sellegägi enne rahule ei jäänud, kui pidime ise - oma silmaga seda kohta nägema. Ja meie nägimegi.

Suvel, kui aasu heinale läksime, näitas meile isa Luguse veerel asuvat avaust. Selle avause ees oli veelgi näha mudajäänuseid ja heina-kõrssi. Siit veerelt alla, väikese nirekese kaudu voolaski Kuruli mäe übruse liigvesi jõkke.

Oeksime heameelega tahtnud seda näha oma silmaga ka kevadel, aga see oli täiesti võimatu. Käia tuli üle paari kilomeetri, igal pool oli niipalju vett, et lihtsalt ei saanud läbi. Ja pikki saapaid- säärikuid meil olnud.

Kuruli mägi asus meie talu piirides, meie elumaja aga sellele väga lähedal. Seega ta kujunes meile alaliseks mängupaigaks. Kui midagi muud teha ei olnud, siis läksimegi aga jälle sinna. Ka siis, kui süda oli vahel valu täis, ta kutsus ja lohutas meid. Kui nutuvõre oli suul ja meel oli hale, siis oli vaja ainult korraks ringi vaadata, et nuttu ära peletada. Kõik mida võisime näha, rahustas meeli ja andis julgust.

Nagu ise-enesest möödusid mured tema jalal asuvate kuuskede all mängides. Eks selleks aidanud suurel mäel kaasa ka seal asuv peene-kruusa auk, kus ei puudunud ka kaunis sõmerliiv.

Ei möödunud päevagi, ilma et oleksime teda unustanud. Olime temaga nii kokku kasvanud, et kui aastaid tagasi ma nägin teda viimast korda, sii hakkas süda valusalt peksma...

Aga ma pole teda siiski unustanud. Ta on minu vaimusilma ees päeval ja öösel. Ma näen teda täpselt nii nagu ta minust maha jäi. Rahulik ja manitsev, heatahtlik ja hoolitsev. Ta õpetas meid armastama oma isatalu- aga meie kodumaa kaunist loodust ja tema tööd.

Kui olime korraks Kuruli mäel ära käinud, siis oli meie järgmine teekond Kuruli metsa. Egas see tavalises mõttes ei olnudki, sest ta ei olnud nii suur nagu suured metsad. Suurtes metsades võid kergesti ära eksida, seda ei juhtunud aga meie kodumetsas.

See oli õigemini meie karjamaa ja ta algas otse elumaja juurest.

Alguses ei olnud see mets küll mitte väga suur. Ainult üksikud lepad ja kased, samuti ka pajud. Need asusid just koplis.

Kui aga üle kopli aia läksid, siis muutus kohe pilt teiseks.

Siis näis, nagu oleks need koplis üksikult kasvavad puud just kui valvepostid meie kodumetsale. Ja seda nad olidki. Kui tahtsime metsa minna, et selle saladusi uurida, siis olid just nad esimesed hoiatajad, et torm on tulemas. Ja meie kuulasime nende hoiatusi täpselt samuti nagu oleks see tulnud meie vanematelt.

Kevadel, kui tuli mahla-laskmise aeg, siis palusid kased meid hädalt, neid rahule jätta. Ka seda meie tegime. Ei raatsinud kuidagi tema kaunisse valgesse koorde auku lasta, sest kartsimet, et ka puud tunnevad valu- nagu meie, inimesedki.

Otsustasime, et parem jääme mahlast ilma, kui et hakkame oma kaunistele seltsilistele valu tegema...

Olime nende üksikute puudega niivõrd sõbraks saanud, et võisime nendega vaikselt juttu puhuda - just nagu oma sõpradega.

Meid oli neli poissi ja igal meist oli koplis ka oma lemmik-puu. Minu lemmikuks oli valge- juba üsna vanasse ikka jõudnud kask. Ta polnud küll nii suur nagu teised kased, aga tema lehes-tik oli avar ja tema valge-kuub oli kaugelt kutsuv ja meelitav.

Ka linnud armastasid teda. Alati oli tema latv täis iga-suguseid laulikuid. Ta pakkus neile varju ja kaitset. Seda tegi ta ka meile.

Kui tulid Nelipäevad, siis ma ei raatsinud isegi temast oksimurda, et neid koju viia ja vaasi asetada. Nii kaunis oli ta. Tema jalal õppisin ma ka oma esimesed lugemise-read ja tema varjus laulsin ma omad esimesed koduviisid.

Aga veel enam. Tema salalikus lehtede kahinas küpsesid ka minu esimesed salajased soovid... Ta nagu soovis, et ma oma vanematele ja ka oma kodumaale hääks lapseks jääksin! Jagades temaga niisugust salajast kõnet, ta kindlasti tiivustas mind edasi püüdma ja visalt töötama ligemise kasuks.

Koplist viis mitu teerada sirgesse lepametsa. Sirged ja sihvakad olid need puud. Vennalikult seisis nad üksteise kõrval, sõbralikult jagasid nad valgust ja niiskust, mida sealt läbi voolav sulisev oja rohkuses jagas.

Suvel, kui kuum päikesepaiste hakkas loomadele karjamaal liiga tegema, siis tulid lehmad alati nende sihvakate lelapuude alla vilu-varju. Nad olid siia tallanud teerajad, seega tundus nagu kõnniksik linnas, kus tänavad lahutavad maju üksteisest.

Suvel oli siingi hea mängida. Igal puul on oma võlu. Nii ka lepal. Ta on nagu julguse ja sõbralikkuse allikaks. Mil eales ma nende all jalutasin, siis tundus, nagu sõnaksid nad: "Hoidke kokku ja olge toeks teineteisele. Nõudke vähe, aga pakkuge palju!"

Lepalind oli siin oma lealise kodu leidnud ja tema kiire lend ja ergas vaim sundisid meid sageli vaikselt seisatama ja vaatlema.

Lepikust edasi minnes muutus mullapind teissugusemaks ja sellega koos ka taimestik ja puud. Need olime otsaga jõudnud noorde kuusemetsa. Tihedasti üksteise kõrval sirgusid nad. Ja neid oli igas suuruses. Nende all oli lopsakas rohukasv, ka põõsad püüdsid mõnda kohta endale kanda kinnitada.

See osa meie kodumetsast on mulle sellepärast hästi meelde jäänud, et kui saabus maasikate aeg, siis see oli meie esimeseks leiupaigaks. Eriti rikkalik oli saak seal, kus suuremad puud olid juba maha raiutud. Niisugust kohta kutsuti raiesmikuks ja seal, käändude jalal oli ka maasika saak kõige rikkalikum.

Seal said maasikad ka rohkem päikest ja valmisid varem kui mujal. Ühte niisugusesse raiesmiku ehitasime meie omale vana-dest telliskividest väikese ahju. Kui tulime kauemaks ajaks metsa mängima, siis võtsime kodust kartuleid kaasa, ja selles oma-tehtud ahjus valmis siis ka meie lõunasöök. See oli loomulikult üli-lihtne: küpsekartulid! Aga nad olid maitavad - ja mis peasi, olid omas ahjus küpsetatud. Küllap ^{see} ~~see~~ ^{me} ~~me~~ andis maitsele palju juurde...

Niisuguseid suuremaid maasika-raiesmikke oli meie kodumetsas kolm. Esimeses oli meie ahi, teise ehitasime väikese onni ja kolmandas oli meie lindude vaatlemise kütt.

Kui olime lapsed, siis ise-eneses arutasime ja mõtlesime, et see kodumets on nagu meie oma riik, mis koosnes väiksematest riikidest, igal oma tähtsus.

Esimest raiesmikku lahutas teisest soo. Sealt läks läbi suur, hiljuti kaevatud kraav. See viis liigse vee jõkke. Sinasamasse jõkke, kuhu Kuruli kuristik viis liigveegi, aga mitu head kilomeetrit sellest kohal eemal. Sest jõgi teeb suure käänaku ja meie kodumets oli üsna pikk, olgugi, et ta ei olnud väga lai.

Üle sookraavi viis kaks silda. Enne kui jõudsimе soo äärde muutus kaunis kuusemets aga tihedaks padrikuks. Seal oli igasuguseid puid ja põõsaid.

Küll oli aga see padrik tihe, ei olnud kerge sealt läbi pääseda! Isegi loomad ei tahtnud sinna minna. Läksid sinna ainult õige vastumeelt, kui ilm oli õige palav ja polnud lähemal paremat varju.

Loomulikult, see padrik oli aga lindudele heaks pesitsemise ja pelgupaigaks.

Ka meie, kui peitust mängisime, tungisime vahest sinna, aga kui välja tulime, oli meil kindlasti midagi kriimustatud. Kas jalad, käsi või nägu. Ja nii kerge oli seal ka pükse lõhki käristada. Võite isegi arvata - mis juhtus kui katkiste pükste või katkise pluusega kodu poole läksid. Sada valutas, andis tikk aega pead murda kuidas emale seda asja pehmemaks teha.

Kui aga sattusid niisugusesse padrikusse, siis oli küll heameel kui jälle pimedusest valguse kätte jõudsid. Seal oli nii pime, et ei saanud arugi, kas ilm oli pilves või oli päikese-
paiste. Teadsime ainult putukate suminast, et ilm on ilus, sest siis olid kõik väikesed elukad kibedasti mmetis. . .

Soo oli vihma ajal õige pehme, mõnes kohas võis isegi pääl õõtsuda. Isa teadis kõnelda, et seal olevat kaua aega tagasi järv olnud. Aja jooksul olevat see aga kokku kasvanud. Küllap see vist nii ka oli, sest tagasoos leidus veel müüdkil mülkaid, mis olid õige sügavad. Meie naabruses, Ülejõe soos, mis asus just teinepool meie aeda, oli mitu niisugust põhjata allikat.

Aga ka soolgi olid omad võlud. Tema keskel asus rida mättaid ja igal mättal asus suur sinika-põõsas. Kui need olid valminud, siis oli soo loomulikult meie lemmik-paigaks. Igal midagi kaasas - ja siis sinikatesse, nagu meie armastasime ütelda.

Sinikad on väga suured sinist-värvi marjad. Nad maitsevad väga hääd, eriti kui veidikese suhkrut peale panna. Neid on jõudud korjata. Ainukene paha asi on see, et kui neid palju süüa, siis nad teevad suu veidikese sinakaks.

Teine soomari oli mustikas, sinikast tublisti väiksem, kuid ka hääd maitsega. Meie naabri soos oli ka murakaid leida, kuid meie soost olid need marjad millegi pärast ära kadunud.

Fuid oli meie soos vähe, ainult mõned kidurad vaevakased ja põõsad. Aga niipea, kui olime soost läbi läinud, algas kohe jälle padrik ja siis kuusiku osas.

Siin leidsime ka ühe rebase koopa. Rebast ennast küll meie omas kodumetsas ei juhtunud nägema. Vanemad inimesed teadsid aga jutustada, et kui nemad noored olid, et siis nad tihti kana-vargil käisid.

Aja jooksul pidasid nad seda metsa liigselt väikseks, et sinna kauemaks ajaks peatuma jääma. Nad liikusid edasi lähemasse suuremasse metsa- Hõbeda kuusikusse ja Vohnja metsadesse.

Nendes metasades nähti veel praegugi rebaseid, sügavamal isegi hunte. Muidugi hunt oli juba suur haruldus väiksemates metasades.

Mitte kaugel sooveerest asus suur raudkivi. See oli nii suur, et võisime kolmekeisi ta otsa ronida ja jäi veel ruumi järelegi. See kivi asus künka otsas. Kui ronisime kivile, siis võisime sealt näha meie elumaja katust, Valumäe veskit ja ka Kuruli mäel asuva kõrge kuuse-tippu.

Siin lähedal asuski meie onn, kus siis mängisime, kui ilm oli tuuline. Kõik oli oma kätetöö: seinad, katus ja ka sisustus.

Sellel onnil oli ka oma uks. Selle punusime paju-vitstest. Soos kasvas suur paju mille läheduses oli terve rida väiksemaid pöösaid. Nende pajupöössaste vitsad olid väga paenduvad, isa ikka kasutas neid korvi punumiseks. Ma mäletan, et kunagi ta isegi punus neist saani-seljataguse ja kutsus seda siis " sarabanniks".

Aga ega mängupõlv kestanudki kaua. Kui kasvasime suuremaks ja hakkasime koolis käima, siis oli meil juba metsas omad ülesanded. Isa ja onu hakkasid tihedat padrikut vähelhaaval harvendama. Kõik, mis ees oli raiuti maha: hagudeks! Haod pandi kubudesse ja siis virna kuivama. Kui nad seal olid mõnda aega seisnud, siis olid nad kuivad ja veeti koju kütteks. See äravedamine toimus peamiselt talvel-reega.

Meie ülesanne oli siis metsas pulke korjata ja vana prahti ära põletada. Nii tekkisid aastate jooksul metsa suured - mustad tule-ased. Nende tümber käisid jänesed sageli mängimas, ka linnud tundsid huvi niisuguse musta lammaka vastu. Nad kindlasti arvasid, et ehk saab sealt midagi söögi-poolist!

Kõige huvitavam osa meie karjamaa-metsast oli tagakoppel, mis asus täiesti kodumetsa lõpul.

Seal kasvas igasuguseid puid ja pöösaid. Maa oli täiesti tasane ja leidus ka kauneid muruplatse.

Isegi marjapöössad ei puudunud: punased- ja mustad sõstrad. Uustalu aia ääres leidus aga ka vaarikuid. Kesk koplit asus aga kolm suurt toomingat.

Küll oli kena kevadel, kui need õitsema hakkasid. Ja kui siis heina-aja lõpul ja lõikuse algul toomingad küpsed olid, siis

oli igal pühapäeval ametit küllalt. Toomingatesse! Kahes puus olid väga hääd magusad marjad, kolmandas olid aga need hapu-võitu.

Tagakoppel oli lahutatud esimesest osas taraga, tihti lasti sinna hobused sisse, sest sealt neid kergem kinni saada ja üles leida.

Linnulaulu oli aga kõikjal, kuhu aga sa eales astusid. Oli ju neil ruumi küllalt elamiseks ja ka pesitsemiseks. Saludes kukkus kägu, sinna sekka aga laksutasid ööbikud.

Ohtu saabudes hakkas aga öökull huikama. Ka neid oli külluses meie kodumetsas.

Osa metsa asus meil Arutagusel. See oli meie kodust umbes poole tunni tee kaugusel jalgsi.

Seal oli meie heinamaa. Jaanikuul, kui heinatöö algas, siis viisime sinna kõik oma tööriistad. Kõige kibedamal heina-ajal olime seal isegi ööd. Magsime laos värskete heinte peal, toit oli meil kodust kaasa võetud.

Arus, nagu meie seda metsa kutsusime, oli meil kaks ladu. Mõlemate ladude ees oli üsna suur lage plats heinte kokkuvedamiseks ja kuivatamiseks.

Kui see vaba oli, siis meie muidugi kasutasime neid mängimiseks ja hullamiseks.

Aru-metsas palju sarapuid. Kui sügisel oli päiklite-aeg, siis võtsime korvid kaasa ja igaüks meist tõi siis korvitäie koju. Kodus kasutasime aga isa haamrit, et neid katki koksida ja siis tuumasid maitsta.

Ka seente poolest oli rikas meie mets. Kuuskede all riisikad, kaskede läheduses kase-seened, mujal aga lepaseened. Ka seenil käimine oli omaette lõbu. Kui oli hea seene-aasta, siis tõime koju palju seeni. Ema tegi need sisse suurde tunni, nii et oli siis ka talvel võtta. Seentega pidi aga olema väga ettevaatlik, sest meie metsas leidis ka neid seeni, mis olid mürgised. Mäletan nende hulgas "muru-tossu"- mis, kui katki tegid, ajas välja pruuni mürgist tolmu.

9.
8.

Arus oli meil niipalju maasikaid, et jõudnud neid kõiki ära süüa.

Niitsime need koos heinaga maa ja nad kuivasid ka koos heinaga. Kui talvel vahel mind lammastele heinu anda kästi, siis leidsin nende heinte hulgas ka kuivanud maasikaid. Eks proovisin isegi neid.

Eriti huvitav oli siin üks nurgake, kus kasvasid ainult haavad. Haab on üks väga omapärane puu. Ta lehed alati värisevad, just kui oleks ta hirmu täis, või just kui väriseks ta külmast. Ma alati vaatasin talle haleda südamega, just nagu oleks tahtnud teda aidata. Aga lõpuks rahustasin ennast sellega, et küllap loodus ka temalegi on mõtelnud, ja küllap sellel lehtede värinalol ka oma üläsanne on. Haab on aga väga kaunis puu. Ta koor on pruunikas-hall ja ta kasvab väga jõudsasti. Ta kasvab üsna suureks; paistab alati salus teistest välja. On kõrgem ja tema leht on ka teistvärvi roheline.

Mädanenud haavapuu tükkidel on omadus pimedas särada, just nagu jaani-usski. Niisugusel mädanenud haaval on ka väga omapärane lõhn. Küllap vist tema kõdunemisel on tekkinudki eriline aine, mis öösel valgust välja kiirgab.

Meie kodumets oli piiratud aiaga, sest suvel olid seal loomad sees. Kui ema lehmi lüpsma läks, siis hakkas ta juba üsna varakult ühte vanemaist lehmadest nimepidi hüütma. Niisugune vanem lehm oli tavaliselt ka lugupeetud teiste poolt.

Kui tema hakkas liikuma, siis järgnesid teised ka temale. Nad teadsid kohe, et on lüpsi-aeg, ja sammusid siis teerada mööda värava poole. Vanemal lehmäl oli kaelas kell, sest siis oli kergem neid üles leida, kui nad oli väga kaugel kodukoplist.

Igal lehmäl oli oma nimi, juba vasikapõlvest peale. Ja nad tundsid kohe ära kui neid kutsuti. Loomulikult, enne lüpsmist andis ema igale ka viilaku leiba- või midagi muud meelitavat.

Aga mis oli kodumets ilma meie kõige parema sõbrata. See oli meie koer - Eku.

Tema oli see, kes tundis meie metsa kõige paremini. Tema teadis ära kõik teerajad, ka jäneste pelgupaigad. Ilma temata meie palju metsas ei käinud, sest ta oli meie kõikide hää selt-siline. Oli kohe palju julgem kui tema oli kaasas.

Eku oli väga rahulik koer, aga siile ta ei sallinud. Ta sattus kohe vihahoogu, kui ta ühte silmas. Aga egas siili-emandaga vastuollu sattumine pole nalja-asi. Ta müdiseb veidikese, keerab end kerasse- ja tee siis mis sa tahad. See aga vihastab koera veel rohkem. Ta püüab küll seda ~~kax~~ okka-kera käppadega edasi lükata, aga seegi pole nalja-asi. Okas on ju terav ja valutekitav. Ei vaene Eku oska midagi peale hakata. Ta haugub, uriseb ~~kamub~~ kiunub ja teeb igasuguseid hääli, kuid midagi ei aita!

Vahetevahel vaatab ta abitult meie poole, küllap vist ehk mõtleb, et meie siili kerast välja saame. Aga meie kardame teda isegi. Kui Eku ühe niisuguse lahingu on kaotajana läbi teinud, siis on ta täielikult väsinud. Esimene asi on - ojale jooma, siis villu puhkama.

Oma puhkepaigaks valib ta tavaliselt ühe suurema lepapõõsa, seal ta siis lebabki - nii pikk nagu ta on.

Eku oli just rebase moodi. Päris rebase nina, samuti pikk lehvis-saba. Ja ta oli hea jookaja. Meie kõik armastasime tema mängida ja ümber joosta. Ta oli heasüdamlik ja ei teinud meile kunagi halba ega haiget.

Võõraste peale ta haukus, aga nendele, keda ta tundis, liputas ta juba eemalt saba.

Vett ta väga ei armastanud. Tal oli selleks ka küllaltki põhjust. Kui ta oli veel noor kutsikas, siis viskas naabri-talu karjapoiss ta ootamatult sillalt ojja. Ta vaeseke ehmatas sellest niivõrd, et alati kui ta ~~ojale~~ jooma läks, vaatas ta hoolikalt ringi.

Ekü kasvas meiega koos ülesse. Ta jagas meiega koos meie muresid ja rõõme. Kui keegi meist kas valu pärast või muul põhjusel nütma hakkas, siis oli tema esimene, kes meid tröösti ma tuli. Ta hüppas su najale püsti ja hakkas viunuma. Just kui tungivalt paludes, et jätta nüüd nutt järele! Ja sellel oli töö- pärast suurepärase mõju.

Ta viis meie mõtted mujale, nii ununeski valu ja kadus mure! Kui meie metsas omas tegevuses olime, siis käis ta veidikese ära- oma luurekäikudel ja uudishimu reisir. Aga nii pea, kui meie ta nime hõikasime või vilistasime, oli ta kohe jälle meie juures.

Ta magas meiega meie suve-ohnis. Öösiti oli ta aga hobuse- talli ees putkas, talvel väga külmal ajal aga tallis endas, heinahunniku otsas.

Aga meil^{oli} veel teisigi sõpru loomade hulgas. Need olid meie hobused. Meie isa armastas hobuseid ise kasvatada. Seega juba väikesest varsa-põlvest peale harjusid nad meiega ära.

Mäletan neist selgesti Jukut. Ta oli pruuni värvi, mitte väga kõrge. He^asüdamlik ja rahulik hobune oli ta. Ta ei pannud kunagi pahaks kui ta selga istusime, vahel olime ta seljas isegi kahekeisi.

Kui vihma sadama hakkas, siis läksime meie vahel lageda peal olles tema kõhu alla vihma varjule. Ta sallis seda kõike suure armastuse ja hoolega. Ma olen kindel^{iti} tundis isegi rõõmu sellest.

Hobused on üldse targad loomad. Nad olid meie kodumaal asendamatud peremehe abilised. Olgu siis kas künniadra ees või piimaveol või mõnel vajalikul liiklemise-reisir.

Hobune - hää hobune[!] oli meie põllumehe suureks uhku- seks ja auks! Ja häid hobuseid nägime kõikjal...

Hää peremees hoolitses oma loomade eest hästi. Ta ehitas neile korralikud laudad ja tallid ja toitis neid hästi. Kuidas sai see teisiti ollagi. Nead ju aitasid sissetulekut hankida.

Hobune ei tahtnud kunagi hääst peremehest lahkuda, eriti kui ta oli varsast peale üles kasvatud. Kui aga juhtus, et ta pidi ära müüdama, kas laadal või muul teel, siis hirnusid nad haledasti oma vanale peremehele järele- kui üksteisest lahkuti. Olin ka korra ühe niisuguse kurva lahkumise tunnistajaks. Minu süda oli nii kurb kui vaene Tseesar ära müüdi. Ta ei tahtnud kuidagi isast lahkuda- hirnus kaua aega järele...

Mina ei saanud kuidagi aru, miks isa ta ära pidi müüma, aga ta viidi ka hää peremehe hoole alla. See lohutas mind, tõi pika-peale rahu tagasi.-

Meie, kes elasime talus, kasvasime kõikide loomadega koos ülesse ja nad kõik olid meie sõbrad.

Kui lõbus oli meil jälgida keksivate lamba-tallade mänglemist, samuti ka vihaste oinaste "puksi-turniiri."

Mina isiklikult ei usaldanud kunagi oinale ligi minna, sest kunagi ühelt võmmu selga. Lonkasin selle tagajärjel tükk aega. Oli heameel veel, et niigi läks. See oli suur must oinas, suurte sarvedega. Ega ta kuri ei olnud, aga ma läksin talle liig ligidale.

Kui hakkasid teda narrima: "Oisu, puks! ", siis esimesel silmapilgul ta sind kohe ei puksinud. Ta vaatas sulle otsa, taganes mõne sammu hoovotmiseks - ja siis tuli! ...

Sel juhul ei tohtinud kunagi ei seisma jääma, ega ka ühes suunas jooksta. Joosta tuli siki-saki... Siis oinas ei saanud nii ruttu ennast pöörata, ja said sel moel õigeaegselt kopli-aia alt läbi lipsata...

Oinas ei sallinud narritamist. Õige tihti nad läksid tigedaks just seetõttu, et vallatud poisid neid narritasid.- Aga eks alati juhtus ka nii, et need narritajad said oma karistuse osaliseks.-

Äikese ajal muutus aga kõikide loomade meeleolu. Juba enne äikese saabumist tundsid nad ära, et õhk on elektrit täis. Eriti tundelised olid selles mõttes hobused. Äikese saabudes asusid nad aga ühe suurema puu alla varjule - ja ootasid seal kuni see oli möödunud.-

Peale äikest, kui aga jälle taevast selgemaks oli muutunud, siis tulid nad lagedale ja alustasid oma tavalist ringkäiku.

Egas meie kodumets ka välgest puutumata ei jäänud. Nii sageli oli tuline piksenool oma eesmärgiks valinud ühe kõrge-
ma kuuse, sellest ei jäänud siis palju muud midagi järele kui pilpad ja latva üsna kaugel tävest.

Isa alati hoiatas meid, äikese ajal mitte kõrgete puude alla minna, sest need on tihtigi välgu sihtmärgiks. Ta samuti manitses meid mitte joosta äikese ajal.

Ekü oli läks tavaliselt enne müristamist voodi alla ja värises seal kuni kõik oli jälle vaikne ja rahulik.

Ei aitanud siis ei meelitamine ega midagi muud, ta kindlasti nagu sai aru, et see on suur looduse jõud, mille ees peame alandlikud olema ja aukärtust tundma.

Nii kevadel kui ka suvel oli meil nii palju metsas tege-
mist, et ei nagu märganudki kuidas suvi möödus.

Sügis tõi aga metsale hoopis teistsuguse kuue. Lehed hakkasid vähelhaaval värvi muutma. Ei oska kuidagi kirjeldada seda värviderohkust, mida igal sügisel meie kodumets pakkus. Minu sõber, kes oli hää joonistaja, tegi temast mitu värvilist pilti - pildil nägi ta veel ilusam välja.

Kuid mida ligemale talvele, seda kiduramaks muutus lehestik. Kui kured hakkasid minema meie maalt, siis hakkasid ka lehed puudelt langema. Ja kui maa hakkas juba öösiti külmama, siis oli suurem osa puudest juba raagus. Kõik lehed suikusid talveunele koos putukatega. Väiksemad ja ka suuremad loomad varusid end tuleva pakase talve vastu.

Talve saabudes muutus elu metsas vaikseks. Lindudest olid suurema osa soojale maaale lendanud, siin olid ja siia jäid ainult meie tali-linnud: vares, harakas, leevike, varblane ja veel mõned teised.

Eks meie ka nende eest hoolitsenud, niipalju kui meie seda suutsime. Kui eales võimalik, viskasime neile leivaraasukesti ja teisi jätiseid toiduks. Linnud muutuvad ~~harmal~~ külmal ajal nii julgeks, et tulevad kohe elumaja ukse ette ja vaatavad sulle nardalt otsa. Oli kohe rõõm, kui saime ka nende eest hoolt kanda ja nende hääks midagi teha.

Eks nii ole meiegi eest hoolitsetud nendel maadel kus meie praegu elame. Hääd inimesed on meidki meie hädas aitanud ja meile sel moel röömu valmistanud.

Kas ei ole meiegi nagu linnud, ~~KELDESUPOOR~~ ~~PLESAPAIKA~~.
 Jaa. Kes meist noorena olles seda kunagi nii hästi mõistis,
 kui praegu- palju aastaid hiljem.

Talvel, sügava lümega, ei olnud metsas kerge liikuda. Kui ei olnud pikki sääre-saapaid, siis ei/ lubatud meid üldse metsa minna.

Kui aga juba paar korda sula oli lume-vaiba alla vajutanud, ja ise reegatees sisse ajanud, siis oli meilgi kergem liigelda.

Meie kodumetsas läks niisugune talve-tee otse karjamaa keskelt läbi. Mõlemal pool teed olid siis haohunnikud ja maha raiutud kuuse-palgid, et neid sel moel kergemini koju vedada.

Haakood laoti reele, seoti pärast tugeva kõiega kinni. Pal-
kide jaoks oli aga talvel abiliseks palgi-kelk. Sellel olid
siis palgi-otsad, muidu oleks need käinud vastu maad. Siis ei
oleks hobused jaksanud neid vedada.

Palgikelk oli palju tugevama ehitusega kui tavaline Reik mida kasutasime liu-laskmiseks.

Aga eks meie vahel kasutanud ka palgi-kelkugi. Selleks pidime aga isalt eri-loa saama. Põhjuseks oli, et palgikelk oli liig raske, ja kui ümber juhtusid minema, siis võis see lastele häda teha.

Talvine mets oli aga õige salapärane sellepoolest, et lumi kubises igasugustest jälgedest. Nende kaudu saime siis ka jälile, kus asuvad loomade talvekorterid.

Jälgede tundmine polnud aga sugugi lihtne. Meil oli selle juures suureks abiks emakeele lugemik, kus oli ära toodud terve rida jälgi, kuidasnad mitmesuguste loomade poolt lumele maha jäeti.

See oli omaette kunst. Vilunud metsa-armastaja ja loomade huviline tundis kohe ära kellega oli tegemist. Üheks niisuguseks asjatundjaks oli meie teine naaber- Tõnuhansu Juhan.

Tema oli suur metsa-armastaja ja ka lindude sõber. Ta ehitas neile isegi metsa väikeseid onne, tema kodu ümbrus aga oli täis kuldnoorka kaste. Igasuguseid...

Tema siis meilegi õpetas jälje-kirja lugemist lumelt, ja see on veel praegugi üldjoontes meelde jäänud.

Kodumets on aga mulle eluks ajaks meelde jäänud. Sellega seoses tulevad aga meelde ka vanemate õpetused ja juhatused.

See on kuldvara, mida ei asenda ükski koolitarkus. Kodumets õpetas meid armastama loodust ja sellega ka lügemist. Ta andis ka usku Kõigevägemasse - ja tema kaudu meie kodumaasse ja tema staatusesse.

Kodumetsa kajad panevad meid ka praegugi veeretama koduviise ja armastama meie kaunist emakeelt. Nendes kajades kasvame meie ka võõrsil olles tugevateks kodumaa tammedeks, kes ei murdu eluraskustes ja kel õilsad on sihid.

" Kussa kaunil kingurinnal, kasvab kasemetsake,
Sää on minu kiigekohta, minu kodu kullane! "